

Motion till riksdagen 2005/06: MJ53

**av Åsa Domeij och Jan Lindholm (mp)
med anledning av prop. 2005/06:176**

Kommunernas roll i avfallshanteringen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår propositionens förslag om undantag från kommunallagens lokaliserings- och självkostnadsprincip.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att grunden för framtida avfallslagstiftning skall vara att andelen avfall som förbränns långsiktigt skall minska, till förmån för återanvändning och återvinning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en samlad översyn av hittills införda undantag från kommunernas lokaliserings- och självkostnadsprinciper.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att dagens förpackningsbaserade producentansvar bör förändras så att återvinning i stället baseras på materialströmmar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att analysera avfallsförbränningens konsekvenser för miljö och hälsa.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommunerna skall ges möjlighet att ålägga ägare av befintliga flerfamiljsbostäder att tillhandahålla platser för återvinningsbehållare.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att krav skall ställas på kommunerna att tillse att det finns platser för återvinningsstationer i detaljplaner.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommunerna bör underlätta för invånarna att lämna sitt avfall och utveckla den fastighetsnära insamlingen.

Fel! Okänt namn på

Sammanfattning

Regeringen föreslår i propositionen att kommunala avfalls- och energibolag ska få bedriva handel med avfall över kommungränserna genom undantag från kommunallagens lokaliserings- och självkostnadsprinciper.

Rapporter från Naturvårdsverket visar att den kommunala sopförbränningen ökar snabbt, med en överhängande risk för mycket stor överkapacitet redan inom några år. En sådan överkapacitet på förbränningsområdet kommer att leda till att avfall som borde återanvänts eller återvunnits i stället förbränns, med negativa miljökonsekvenser. Därför anser vi att propositionen bör avslås i denna del. Riksdagen bör också fastslå att grunden för framtida avfallslagstiftning ska vara att andelen avfall som förbränns långsiktigt ska minska.

Regeringen har nyligen aviserat att en samlad översyn av de befintliga undantagen från kommunallagens lokaliserings- och självkostnadsprinciper ska ske. Vi anser att denna översyn bör vara klar innan eventuella ytterligare undantag föreslås.

Lokaliserings- och självkostnadsprinciperna

Naturvårdsverket anger att det redan år 2008 kommer att finnas kapacitet att förbränna 4,8 miljoner ton avfall, vilket skulle innebära en överkapacitet på drygt en miljon ton. År 2004 år, det senaste år för vilket vi fått fram statistik, var förbränningskapaciteten 3,2 miljoner ton.

Miljöpartiet är starkt skeptiskt till expansionen inom avfallsförbränningen. Kommunala medel används till anläggningar som inte behövs, vilket dessutom innebär ett ekonomiskt risktagande. Överkapaciteten riskerar också att leda till att man alltför lättvindigt väljer förbränning i stället för den miljömässigt bästa hanteringen av varje avfallsslag.

Lokaliserings- och självkostnadsprinciperna beskrivs i 2 kap. 1 § kommunallagen. Där framgår att kommunens åtgärder måste ha anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, att kommunen inte får bedriva näringsverksamhet i vinstsyfte och att kommunen inte får bedriva verksamhet så att näringslivet påverkas negativt.

Regeringens förslag att i avfallsfrågor ge kommunerna generellt undantag från lokaliserings- och självkostnadsprincipen verkar vara baserad på att en del kommuner idag inte respekterar kommunallagens skrivningar. I förarbetena till propositionen angav regeringen att ”konsekvenserna av förslagen om undantag från lokaliserings- och självkostnadsprinciperna bedöms i praktiken bli begränsade eftersom många kommuner och kommunala bolag i dag inte följer en strikt tolkning av dessa principer i kommunallagen”.

En förändrad lagstiftning bör baseras på ett verkligt behov och en konkret nytta, vilket inte finns i regeringens motivering. Ett så här omfattande undantag från en central princip i kommunernas mandat bör utredas mer grundligt.

Undantag för lokaliserings- och självkostnadsprinciperna har under senare år införts bl.a. för kollektivtrafik och ambulanstransporter. Tiden är mogen

Fel! Okänt namn på

för en samlad översyn av hur tidigare genomförda undantag från lokalisering- och självkostnadsprinciperna fungerat. Regeringen har aviserat en sådan översyn. Eventuella ytterligare undantag bör inte politiskt behandlas förrän denna översyn har genomförts.

Utred utvidgat producentansvar och insamling efter materialslag

Det måste bli mer logiskt vad man kan återvinna och vad som inte får återvinnas. Om vi köper mat i en plastburk, kan den lämnas för återvinning eftersom den är en förpackning. Plastbunken som vi tillreder maten i får däremot inte lämnas i återvinningsbehållaren eftersom den inte räknas som förpackning utan som vara och därmed är kommunens ansvar. Hur absurt detta system är framgår med stor tydlighet på de ställen där en slags ”sopövervakare” bevakar att ingen försöker lämna icke-förpackningar vid återvinningsstationerna. Med dagens system riskerar den som har höga återvinningsambitioner att bestraffas. Det är dags att övergå från att återvinna utifrån materialform (t.ex. förpackningar) till materialströmmar (t.ex. plaster). Insamlingssystemet behöver bli mer användarvänligt. Vi anser att ett utvidgat producentansvar och insamling efter materialslag bör utredas.

I Ängelholm gjordes ett försök år 2005 där man samlade in all plast och metall från 200 villor, vid tomtrånsen. Det insamlade materialet uppgick under försöksperioden till 18,9 kilo per invånare och år jämfört med 5,3 kilo metall och hårdplastförpackningar per invånare och år i kommunen året innan. Naturligtvis är det inte möjligt att helt jämföra resultatet i det lilla området med insamling i befintliga storskaliga systemet, men resultatet visar att det går att förbättra insamlingsresultatet genom att underlätta för invånarna att sortera sitt avfall.

Avfallsförbränning

Självklart måste det vara lönsamt att välja det miljöbästa alternativet. Idag är det ofta billigare att förbränna sopor än att återvinna dem, vilket ligger till grund för beslut att bygga ut överkapacitet för förbränning. Miljöpartiet har drivit på för att det nu införs en skatt på avfallsförbränning. Vi föreslår att det ska ställas krav på varje leverantör av avfall till förbränning att leverera avfall som är så väl sorterat att de nationella återvinningsmålen uppnås. Att kraven uppfylls bör kontrolleras genom stickprovsanalyser.

Kunskapen om avfallsförbränningens samlade och långvariga effekter på hälsa och miljö är ofullständig. Naturvårdsverket och andra berörda myndigheter bör ges i uppdrag att utreda dessa frågor.

Fel! Okänt namn på

Avfall som resurs

Återvunnet material blir en allt viktigare råvara. Enligt en rapport från återvinningsindustrierna finns det en potential att öka återvinningsgraden och samtidigt skapa 10 000 nya arbetstillfällen. En opartisk och samlad bedömning av sysselsättningspotentialen saknas och bör tas fram, men det står klart att en höjd ambitionsnivå på återvinningsområdet ger både förbättrad miljö och ökad sysselsättning. Det förutsätter att man inser att avfallet rätt hanterat är en resurs, och att sophantering och återvinning sker på ett vettigt sätt. Berörda myndigheter bör ges i uppdrag att utreda konsekvenserna för arbetsmarknaden av en samlad och konsekvent satsning på återvinning.

Utrymmen för källsorterat hushållsavfall

Det måste också vara enkelt för den vill bli av med sitt avfall att göra det korrekt och sorterat. Miljöpartiet har länge krävt att fastighetsägare av flerfamiljshus ska ha skyldighet att ha fastighetsnära utrymmen för sorterade sopor, på samma sätt som de idag är skyldiga att tillhandahålla utrymmen för blandade sopor. Frågan har utretts av Plan- och byggkommittén. Tyvärr föreslog inte kommittén krav på inrättande av utrymmen i befintlig bebyggelse. Utan denna möjlighet för kommunerna kommer utbyggnaden av fastighetsnära källsortering att gå alldeles för långsamt. De återvinningsstationer som idag erbjuds på offentliga platser är otillräckliga. De är ofta skräpiga och riskerar att ge en tråkig bild av miljöarbetet. Fastighetsnära insamling minskar dessutom bilberoendet. Därför bör det andra stycket i 2 kap. 5 § PBL ändras från: ”Bestämmelserna i 1–5 gäller även vid tillägg och ändring av bebyggelsen...” till: ”Bestämmelserna i 1–4 gäller även vid tillägg och ändring av bebyggelsen, paragraf 5 gäller för såväl befintlig bebyggelse som vid tillägg och ändring...”

Samtidigt bör en ny paragraf införas i miljöbalkens 15 kapitel där avfallsfrågorna regleras. Paragrafens text bör lyda: ”För att tillgodose hushållens behov skall fastighetsinnehavare av flerfamiljsbostäder tillhandahålla eller anvisa ett lämpligt system för hantering av hushållens källsorterade hushållsavfall i form av avfall som omfattas av producentansvar samt övrigt hushållsavfall som sorteras enligt kommunens föreskrifter.”

I Uppsala kommun har man skrivit in krav på källsorteringsutrymmen i befintliga fastigheter i renhållningsordningen. Kommunen vann i länsrätten, men har nyligen förlorat i kammarrätten med motiveringen att miljöbalken inte räcker för att ställa detta krav.

Platser för återvinningsstationer i detaljplaner – fastighetsnära insamling

Vi anser även att det ska ställas krav på kommunerna att tillse att det i detaljplanerna finns platser anvisade för återvinningsstationer i alla bostadsområden. Idag är det inte ovanligt att det saknas återvinningsstationer i bostadsområden och att man måste ta bilen för att ta sig till dessa. Kommunerna bör ges direktiv att underlätta för invånarna att lämna sitt avfall och utveckla den fastighetsnära insamlingen. Fastighetsnära insamling ger i stort sett alltid ett renare material som är lättare att omhänderta.

Stockholm den 18 april 2006

Åsa Domeij (mp)

Jan Lindholm (mp)